85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том II

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том II

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение на проект №НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

МЕЖДУНАРОДНАТА ПРОИЗВОДСТВЕНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ
В СЪВРЕМЕННИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕН БИЗНЕС
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 7

INTEGRATION PROCESSES IN INTERNATIONAL BUSINESS: DIAGNOSIS
OF PREREQUISITES, PARAMETRIZATION AND SIMULATION
D. Sc. Econ., Professor, Illya Khadzhynov, D. Sc. Econ., Professor, Maryna Savchenko
Docent, PhD in Economics, Mariia Shkurat 16

ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОПОРЦИИ, ДИСПРОПОРЦИИ… КОХЕЗИЯ?
(ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ)
Проф. д-р Веселин Бояджиев 25

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ
РЕСУРСИ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
Гл. ас. д-р Весела Петрова, Доц. д-р Боряна Трифонова,
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова, **Проф. д-р Емил Димов** 34

ГРАДЪТ - ИКОНОМИЧЕСКИ КАТАЛИЗАТОР
ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА
Проф. д-р Константин Калинков 43

ПОЛИТИКИ (НЕ)ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА
Проф. д-р Маргарита Богданова 51

КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА СИСТЕМНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ОБРАТИ
Проф. д-р Никола Янков 59

INSTITUTIONAL CHANGES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION
OF AGRICULTURE TO INFLUENCE UKRAINIAN AGRO – EXPORTS
Assoc. Prof. Oksana Kiforenko, PhD 66

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ БЕЛОРУССКИХ МЕНЕДЖЕРОВ
Доктор экономических наук, профессор Наталья Маковская 74

ПРОБЛЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
Профессор, доктор экономических наук Вардан Бостанджян,
Кандидат экономических наук, д-р Армине Захарян, **Юлиана Акобян** 80

СЪВРЕМЕННИ МАРКЕТИНГОВИ АСПЕКТИ НА ПАЗАРА
НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова ……..…….. 91

РОЛЯТА НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Корнелия Тодорова ……..……..…….…….. 100

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
КАТО ФАКТОР НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЕФЕКТИВНОСТТА
НА НОВА ПАРАДИГМА НА ИНДУСТРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Александър Александрович Сергеев …..……...…….……. 108

ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Анатолий Асенов …...…….…..……. 116

ПРОФЕСИОНАЛНО ПРЕГРЯВАНЕ И МОБИНГ
В ДИГИТАЛНА РАБОТНА СРЕДА
Доц. д-р Венета Христова …….……..……. 124

БИЗНЕС МОДЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Веселин Попов, Доц. д-р Петя Емилова ……..……. 132

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФЛУЕНСЪР МАРКЕТИНАГА В БИЗНЕСА
Доц. д-р Виржиния Иванова …….……. 139

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ С УСЛУГИ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Галина Захариева …….……. 147

ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ – КЛЮЧОВ ФАКТОР
ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОМЯНАТА
Доц. д-р Георги Кондев ……..…….……. 155

ВЛИЯНИЕ НА TQM И ВЪНШНИТЕ РИСКОВЕ
ВЪРХУ ПРОЦЕСИТЕ СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОМЯНАТА В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Георги Кондев, Докторант Ирена Михайлова …….……..……. 164

ЕКОИНОВАЦИИ И РЕСУРСНА ЕФЕКТИВНОСТ
Доц. д-р Дафина Донева …..……. 172

ЕТИКА И ЕТИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА –
МОДЕЛИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Докторант Изабела Йонкова …….……. 179

МОДЕЛИРАНЕ НА ЕКСПОРТНАТА ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ
Доц. д-р Здравко Любенов ……..……. 187

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ НАГЛАСИ И НАВИЦИТЕ
ПРИ ПОТРЕБЯВАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ
Доц. д-р Иван Марчевски, Ас. д-р Криста Нейкова ……..……. 191

РЕЦЕСИЯТА ПОРОДЕНА ОТ COVID-19 И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ЗА ПРОМЕНИ В БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Людмил Несторов ……..……. 199

РЕКЛАМНИТЕ АГЕНЦИИ В КОМУНИКАЦИОННИЯ ПРОЦЕС
Доц. д-р Пенка Горанова ……...…….……. 210

ЕФЕКТЪТ НА РОЗЕНТАЛ – КОНТРОЛНИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Доц. д-р Ирена Емилова ……...…….……. 218

ДИГИТАЛНАТА ЕКОСИСТЕМА – ТЕХНОЛОГИИ И БИЗНЕС МОДЕЛИ
Доц. д-р Петя Емилова, Доц. д-р Веселин Попов ……...……...……. 227

РАЗБИРАНЕ ЗА РОЛЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
В ПОСТИГАНЕТО НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Румяна Златева ……..……. 234

НАМАЛЯВАНЕ НА РАСТЕЖА И ДЕСТАБИЛИЗИРАЩИ
ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Румяна Златева, Доц. д-р Али Балканли ……..……. 241

ТЕОРЕТИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАЦИОННАТА
ПОЛИТИКА НА ТЪРГОВСКАТА СТРУКТУРА
Доц. д-р Христина Михалева, Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..……. 250

МЯСТО И СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОЦЕСА ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОЕКТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОСТАНАЛИТЕ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Христо Сирашки ……..…… 259

УПРАВЛЕНИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В ИНДУСТРИАЛНОТО
ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова ……..……..…… 266

ДИФУЗИЯТА НА ИНОВАЦИИ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Даниела Илиева ……..……...…. 276

АЛГОРИТЪМ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНСТИТУЦИЯ
Гл. ас. д-р Деница Загорчева ……....…. 284

УПРАВЛЕНИЕ НА КАРИЕРАТА –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева ……....…. 292

УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Елена Йорданова ……..…..… 298

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЛАНИРАНЕТО
НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Елица Лазарова …….……..... 303

ГЛОБАЛНАТА ТЪРГОВИЯ С ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ
ПРОДУКТИ КАТО ДВИГАТЕЛ НА РАСТЕЖА
Гл. ас. д-р Ивайло Петров …….…..…. 312

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ВЪРХУ ЦИФРОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова …….……..… 320

СТРАТЕГИЧЕСКА КОРПОРАТИВНА ОТГОВОРНОСТ –
ОСОБЕНОСТИ И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Милен Динков …… 328

МЕДИКО-ГЕОГРАФСКАТА КОХЕЗИЯ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Нели Веселинова …… 335

СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС В КОНТЕКСТА
НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19
Гл. ас. д-р Недялко Несторов ……..…..…… 343

КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ
КАТО КОМПОНЕНТ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ –
ВЗАИМОВРЪЗКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова …….……. 349

ИНТЕГРИРАНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНВЕРГЕНЦИЯ МЕЖДУ РЕГИОНИТЕ
Ас. д-р Мариела Стоянова …….……. 357

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ПРИ КРИЗА - СЪВРЕМЕННИ
ИЗМЕРЕНИЯ И ВЪЗМОЖНИ БИЗНЕС РЕШЕНИЯ
Ас. д-р Надежда Стефанова ……..…. 363

РОЛЯ И ЗНАЧЕНИЕ НА РЕКЛАМНИЯ ПРОЦЕС В АГРОБИЗНЕСА
Ас. д-р Пламен Петров ……..……. 371

INTERNATIONAL ENTREPRENEURSHIP IN THE NEXT NORMAL:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
Sen. lect. Margarita Mihaylova, PhD …….…….. 378

СИСТЕМИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА МАРКЕТИНГОВАТА
ДЕЙНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Д-р Ралица Янева …….…. 385

ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА МЪРЧАНДАЙЗИНГОВОТО ПРОДУКТОВО НИВО ПОСРЕДСТВОМ МАТРИЦАТА ARTHUR D. LITTLE – A. D. L.
Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..... 393

THE IMPACT OF ELECTRONIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES ON ACHIEVING COMPETITIVE ENTREPRENEURSHIP FOR BUSINESS ORGANIZATIONS
Mohamed Mostafa Ali AlBaz, PhD, Lecturer,
Adham Said Ali Ibrahim, MSC, PhD Student ……..……..… 401

УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ В МУЛТИПРОЕКТНА СРЕДА
Докторант Боян Врančев ……..…….. 409

ИНОВАЦИИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА „ЗЕЛЕНИ“ ПОЛИТИКИ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО
Докторант Владо Божилов ……...……..……. 416

КОНФЛИКТИТЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Мария Велкова ……..… 425

ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ
Проф. д-р Марияна Божинова ……..… 435

ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА В ДЪРЖАВИ С РАЗВИВАЩИ СЕ ПАЗАРИ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИЯ 4.0
Проф. д.ик.н. Евгений Савелев, Проф. д.ик.н. Виталина Куриляк …….…….. 443

ОСОБЕНОСТИ НА ФОРМИРАНЕ НА МЕХАНИЗМА НА УПРАВЛЕНИЕ НА СОЦИАЛНО ОТГОВОРНИТЕ КОМПАНИИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ
Проф. д-р Анета Денева, Докторант Рустам Асланзаде ……..... 451

БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ КАТО АТРАКТИВНИ НИЪРШОРИНГ ДЕСТИНАЦИИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, Кармен Врančев ……... 457

ДИГИТАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ИНСТРУМЕНТ НА УПРАВЛЕНСКОТО КОНСУЛТИРАНЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА СМАРТ ТУРИЗМА
Доц. д-р Николай Цонев, Докторант Данаил Алеков ……..…….. 464

ВЛИЯНИЕ НА КРИЗИСНИТЕ СЪБИТИЯ ВЪРХУ ТЪРГОВИЯТА НА ДРЕБНО
Доц. д-р Венцислав Перков ……. 472

ЗНАЧИМОСТ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР ЗА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Виолета Блажева …….…….. 480

НОВИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ БИЗНЕС
В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Искра Пантелеева ……..….. 488

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Доц. д-р Любка Илиева ……..….. 497

ФОРМИРАНЕ НА СЕНЗОРНИ ИЗЖИВЯВАНИЯ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
ПАКЕТИ КАТО ФАКТОР ЗА ЗАВРЪЩАНЕ НА ТУРИСТИТЕ
В ДЕСТИНАЦИЯТА
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Ралица Георгиева ……..… 505

БИЗНЕС ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОДУКТИТЕ ПО ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО ИМ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Стилияна Басмаджиева ……. 513

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
В УСЛОВИЯ НА ТРАНСФОРМИРАЩА СЕ
КЪМ УСТОЙЧИВОСТ ИКОНОМИКА
Доц. д-р Марина Николова ……..…… 523

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВ КООПЕРАТИВЕН
МОДЕЛ В БЪЛГАРСКОТО СЕЛСКО СТОПАНСТВО
Доц. д-р Маруся Линкова ……..….. 532

ИЗИСКВАНИЯ ОСИГУРЯВАЩИ ЗДРАВОСЛОВНИ
И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД В ЦЕХОВЕТЕ
ЗА КОНФЕКЦИОНИРАНЕ НА ОБУВНИ ИЗДЕЛИЯ
Доц. д-р Николай Карев ……..……. 539

ТЪРГОВИЯТА НА БЪЛГАРИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ –
АНАЛИЗИ И ТЕНДЕНЦИИ
Доц. д-р Петранка Мидова ……..…… 547

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА ПАКЕТИ ОТ АКЦИИ
Доц. д-р Светослав Илийчовски ……..... 555

ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ
В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов, Докторант Калин Петров Киряков …….. 564

ОМНИКАНАЛНАТА ИНТЕНЗИВНОСТ НА АСОРТИМЕНТНО ПРЕДЛАГАНЕ
КАТО ДЕТЕРМИНАНТА НА ПОТРЕБИТЕЛСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ
Доц. д-р Симеонка Петрова …. ……...571

КООПЕРИРАНЕ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВ
РАСТЕЖ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Славена Стоянова ……..…… 579

РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА И ПРОГРАМИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ
ТЕРИТОРИЯТА И ТУРИЗМА В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Тихомир Личев ……. 587

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ – ХАРАКТЕРИСТИКИ
И ТЕОРЕТИЧНА РАМКА
Гл. ас. д-р Ваня Ганева ……..….. 595

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА БЕЗОТГОВОРНОСТ
Гл. ас. д-р Емил Николов …… 603

ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ –
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова …… 611

ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ДРЕБНО –
ОБЛАЧНА БАЗИРАНА ТОЧКА НА ПРОДАЖБА
Гл. ас. д-р Иван Маринов …… 619

КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА - МОДЕЛ ЗА ПОВИШАВАНЕ
УСТОЙЧИВОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева ……... 625

ДИНАМИКА В ЗАЕТОСТТА НА ЛЕГЛОВАТА БАЗА ПО БЪЛГАРСКОТО
ЧЕРНОМОРИЕ ЗА ПЕРИОДА 2019-2021г.
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова……632

ПРИЛОЖЕНИЕ НА СКЛАДОВИТЕ СИСТЕМИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ТЪРГОВСКИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ОМНИКАНАЛНИ ТЪРГОВЦИ
Гл. ас. д-р Марияна Кътева…….. 638

ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Гл. ас. д-р Павлин Павлов ……..……645

ПЛАНЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СМЯНА НА ПРИОРИТЕТИТЕ
В ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР
Гл. ас. д-р Петя Коралова-Ножарова, Гл. ас. д-р Щерьо Ножаров…….……651

МРЕЖОВИ ВЕРИГИ НА ДОСТАВКА В АГРОБИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Радка Ненова ……..…….…….659

ДИНАМИКА И РАЗВИТИЕ НА ПРОИЗВОДИТЕНОСТТА
НА ТРУДА В СЕКТОР УСЛУГИ
Гл. ас. д-р Силвия Господинова …….……...667

СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева ……..……675

ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТА
НА ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА
Гл. ас. д-р Явор Станев ……681

ТЕРИТОРИАЛНА КОНЦЕНТРАЦИЯ НА СЕКТОР НЕДВИЖИМА
СОБСТВЕНОСТ И ФАКТОРИТЕ, КОИТО МУ ВЛИЯЯТ
Гл. ас. д-р Яна Стоенчева ……..….. 686

ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИТЕ
НАМЕРЕНИЯ НА МЛАДИТЕ
Ас. д-р Ивайло Костов ……..695

НАЧИНИ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДРЕБНИЯ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ
БИЗНЕС В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА СЛЕД COVID-19
Ст. преп. Елка Узунова ……702

ПРОИЗВОДСТВО НА ВОДОРОД ЧРЕЗ ЯДРЕНИ ЦЕНТРАЛИ –
ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Д-р Борислав Боев ……...……..708

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ТРЪЖНИТЕ ПРОЦЕДУРИ В УПРАВЛЕНИЕТО
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ – АКЦЕНТИ И ПРОБЛЕМИ
Доктор Валери Велковски ……..…….716

ПРОГРАМАТА ЗА ПРОФИЛАКТИКАИ РЕХАБИЛИТАЦИЯ
НА НОИ КАТО ЧАСТ ОТ ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА
ЗА ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
Доктор Кристина Георгиева ……..725

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО КОХЕЗИОННАТА
ПОЛИТИКА ПРЕЗ XXI-ВЕК
Докторант Айтен Сабри …….. 733

ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО
Докторант Александър Личев ……740

ПРИКЛЮЧЕНСКИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО НЕРАЗДЕЛНА
ЧАСТ ОТ СВЕТОВНИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Виктория Янакиева ……..748

НЕГАТИВНИ ПРОЯВЛЕНИЯ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО
НА МЕДИЦИНСКИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Десислава Александрова ……..754

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА
ЗА СЕРИАЛИЗАЦИЯ НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ОТ СТРАНА НА ООП
Докторант Димитър Райчев ……761

ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОПОРЦИИ, ДИСПРОПОРЦИИ… КОХЕЗИЯ? (ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ)

Проф. д-р Веселин Бояджиев[1]

Резюме: *В ЕК районирането е подчинено на администрацията. Анализът е административна териториална статистика. Териториалната кохезия в България е пожелание. Практическите резултати вече застрашават териториалната сигурност и всякакви „вертикални“ политики са предварително обречени.*

Ключови думи: *райониране, кохезия, пропорция, диспропорция, България*

JEL: R 5; R 58

TERRITORIAL PROPORTIONS, DISPROPORTIONS… COHESION? (THEORETICAL BASIS)

Prof. Veselin Boyadzhiev, PhD[2]

Abstract: *Regionalization is subordinated to the administration in the EC. The analysis is administrative territorial statistics. Territorial cohesion in Bulgaria is an illusion. Practical results are already threatening territorial security, and any „vertical“ policies are doomed to failure.*

Key words*: regionalization, cohesion, proportion, disproportion, Bulgaria*

JEL: R 5; R 58

1. Въведение

Страданията и пораженията от хитлеризма и фашизма, съпроводени от съветската заплаха, накараха американците да насочат възстановяването на Западна Европа чрез политическо, икономическо и военно сътрудничество. Те постепенно се задълбочаваха и разширяваха.

През 1949 г. се създаде Съвета на Европа и по настояване на българския емигрант Г. М. Димитров в него са оставени свободни места за бъдещите представители на България и другите източноевропейски страни. Желанието на българския политик вече е реалност и страната ни е редовен член не само на Съвета на Европа, но и на сходните му по действие интеграционни организации, сред които се отличават политико-икономическата ЕС и военно-политическата НАТО.

[1] v.boiadjiev@abv.bg; Софийски Университет „Св. Климент Охридски“

[2] v.boiadjiev@abv.bg; Sofia University „St. Kl. Ohridski“

Всяка западна страна беше пострадала в различна степен и това предполагаше различни периоди на възстановяване и колкото по-значимо и важно бе това възстановяване, толкова по-значимо е американското участие и влияние. То и днес е най-значимо в Германия.

2. Методи и методология

Използваните все по-често понятия „пропорция“ и диспропорция“ в регионалното планиране и развитие са обект на нашия конкретен анализ. В основата на тяхното разбиране е математическият, философският и особено географският смисъл на понятията.

От математическа гледна точка за да имаме пропорция са необходими поне 4 интересуващи ни числови величини, групирани по две и поставени в равновесие/равностойност по между им. От философска гледна точка пропорцията изисква съразмерно, издържащо на проверка отношение. При което различните речници и енциклопедии въвеждат допълнението „правилни пропорции“. Тук вече се търси не математически, а друг, най-често духовен смисъл, който се отнася най-често за материални отношения. Нас обаче в случая ни интересува географския, териториалния смисъл на понятието пропорционалност. То, както всяка географичност, има два смисъла. От една страна териториалната пропорция е събирателно значение на всички други пропорции, разпростерни по територията, но от другата си страна има собствено съдържание и значение. Първият смисъл обикновено лесно се разбира, смята се за достъпен. Постоянно се правят опити за обяснение как географичността е нещо лесно, достъпно за всеки. По този начин се дискредитира географията като практика, но по-важното е, че тя се принизява до териториална статистика. Така например след началото на демократичните промени у нас взривно се народиха „специалисти“ по геополитика и геоикономика. Ако се видят дипломите и предишната им дейност ще стане ясно че тяхното „гео“ е по принуда, за хляба, за богатство, за власт или слава. За съжаление, подобно обществено явление имаме и в най-развитите страни и това се отразява и на регионалната политика на ЕС.

По въпросите за кохезията са работили много специалисти – географи – Бояджиев (2013), Патарчанов (2017), Веселинова (2016, 2020), Доков (2014). Според Веселинова: „Въпреки всичките желания и политики със съответните разходи все още т.н. сближение/кохезия е по-скоро пожелание. Големият географски проблем е неслучващата се кохезия.“ (Веселинова, 2020)

3. Резултати и дискусия

Докато България беше земеделска държава нейните териториални пропорции бяха „правилни“ поради обективната водеща роля на природните условия и ресурси. Единствените редки изключения бяха центровете по религиозни и политически причини, които например не можеха да се

изхранват от околната си земеделска зона. И докато на Запад Великите географски открития и последвалите ги научно-технически открития, довели до началото на капиталистическото преустройство на територията, създадоха нови правилни, но и неправилни пропорции, т.е. диспропорции, то в обхвата на Османската империя това преустройство започна едва през XVIII-XIX век и литературно бе наречено по-късно Възраждане. Правилно някои наши историци приемаха, че българския Ренесанс трае до очакваната национална държава,-стряха на всички българи. Зад това разбиране стоеше възгледа за единния национален пазар като предварително условие за модерна свободна държава. В този смисъл и до днес България е недовършена, нелогична, с нарушени природни пропорции и изкуствена, политизирана и от военна гледна точка уязвима териториалност. Ще приведем два конкретни примера:

1. „Правилна“ ли е пропорцията Родопите, които всестранно „гледат“ от хилядолетия на юг, към заливите на топлото Средиземно море, да бъдат разцепени от държавната граница и насила да се обвържат на север, с новоизмислената Горнотракийска низина? А защо няма Долна? Това пропорционално ли е? И да се изправиш на Гюмюрджинския Карлък (Снежник) и при ясно време да броиш лодките по Бялото море? Или да се качиш по Беласица над Петрич за да видиш, че планинския гребен не е в България и чуждите очи денонощно те следят?
2. Разцепените села по „сръбската“ граница и „професионалните“ обяснения на дьо Мартон и други френски географи как в Добруджа нямало нищо българско и всичко било на държавата, на която през средата на XIX век се чудеха какво име да измислят. Всъщност, това вече се бе случвало на Виенския конгрес след Бонапарт, когато се създаваше „обективната държава“ Белгия, в която освен държавния глава и националния герой Майнрике Пиш няма други белгийци…

Зад желанието за общобългарско обединение трябва да видим желанието за териториална пропорционалност и балансираност. И затова идеята на проф. Марин Дринов Средец, а не гръцкото име София, да е столица, е географски правилно.

Изтъканата като недоносено от географска гледна точка създание България още в началото на своята индустриализация и изграждане на съобщителна, селищна и транспортна инфраструктура заложи на непрорционалност, която е основа за бъдещите диспропорции. Както и да прилагаме теорията на Кристалер, нашите централни места не изграждат нито неговите, нито днешните невронни мрежи. Българската столица днес не е средец, а е един граничен европейски град, от който за половин час при модерен шосеен или жп транспорт, си в „чужбина“.

Териториалното развитие на българското царство се изрази в слизането на население от планините в ниските земи, където една значителна част от мюсюлманското население емигрира по време на Освобождението и в първите десетилетия след това. Проучванията на Игнат Пенков, Любомир Динев и Стефан Димитров десетилетия по-късно показаха една нова съразмерност в разпределението на населението според надморската височина. Делът на низините и равнините растеше за сметка на високите земи. Изключенията бяха малко и се дължаха на някакви значителни местни ресурси (Перник) или на политическото географско положение (София). В периода между световните войни се появи нов фактор, който днес обобщено можем да наречем туризъм и курортно дело. Постави се началото на днешните морски, планински и курортите, свързани с минералните води. Построиха се и първите „колонии“-летовища за градските деца по планините. Типичен подобен случай е днешното панагюрско село Панагюрски колонии, което след 60-те години на миналия век се разрасна във връзка с разработването на рудното находище Медет.

Ускорената социалистическа индустриализация и отнетата от хората поземлена собственост предизвика невиждани промени в териториалните пропорции на страната. В края на 50-те години България стана промишлена държава, няколко милиона жители напуснаха родните си места и се заселиха в индустриализиращите се стари и нови градове. Тази бърза и стихийна урбанизация в голяма степен бе насилствен, механичен процес. В малките и средните градове земеделието остана в домашната икономика, защото държавното производство беше недостатъчно за изхранването на растящото население.

Пропорцията между градското население, чиито дял надхвърли 2/3, и възможностите на крайградското земеделие да го изхрани, завинаги се промени. Типичен е случаят със столицата, която се превърна в милионен град. Гробищата в края на града днес са център, на който са разположени Народното събрание, църквата Св. Александър Невски и паметника на Васил Левски. Наред с другите особености изследванията на Пенков, Христов, Гунчев, Велев, Бояджиев и Веселинова показват как хранителните нужди на столицата плавно включват земеделието на едноименната котловина, после на съседните планински земи, а в края на миналия век вече на цяла Западна България. В наши дни цялата Софийска котловина реално е част от столичната агломерация. И от изследванията на други автори, например Патарчанов или Зарков, става ясно задълбочаващото се различие между малко на брой и териториален обхват изкуствено фаворизирани градове и занемареното останало пространство и селища, особено във високите части на страната.

Териториалните пропорции от края на миналия век се наложиха от градската индустрия, транспортногеографското положение на централните

селища и от услугите, които се превръщаха във все по-силен селищнотворящ и териториално организиращ фактор. Социалистическата икономика и население се концентрираше в един яйцевиден овал с координати:София – Ботевград – Плевен - Г.Оряховица/В.Търново – Русе – Разград – Шумен – Варна – Бургас - Сливен/Ямбол - енергийният комплекс Марица - Изток и Запад – Пловдив – Пазарджик - София. В неговата вътрешност се концентрира мощната военна промишленост, благодарение на която България в края на миналия век бе важен износител на военна продукция.

Още в края на 60-те години екстензивните фактори за нашето развитие започнаха видимо да се изчерпват. Стопанското изоставане на високите земи и четирите края на националната територия се пренесе и в населението. През 70-те години все по-значителни територии се превърнаха в периферия с обезлюдяване. Пленумът на Централния комитет на комунистическата партия от 1970 г. за „равномерното териториално разположение на производителните сили“ и другият за създаването на аграрно-промишлените комплекси не дадоха положителен резултат и не спряха негативните териториални промени.

Още с началото на невижданите обществени промени от края на миналия век у нас започна промяна на териториалните пропорции във всичко. Създаде се нова хуманитарна география на България с нейната политическа, икономическа, социална, демографска, селищна съставка. В речника на българите трайно са настани думата криза в безкрайните й значения и измерения. Ние трайно свикнахме с нея, в обществото се настани песимизъм, който е в пълна противоположност на оптимизма от първите десетилетия след Освобождението. И ако чужденците се чудеха как при вестта, че страната е влязла във война с Османската империя през есента на 1912 г., във всяка махала се е извило хоро, то днес България е водеща в много от черните световни статистики - смъртност, бедност, емиграция, обезлюдяване.

Като продължение на крилата мисъл на другаря Тодор Живков, че ще се наведем докато отмине вятъра на промените и по този начин хем ще се променим, хем ще си останем същите, се яви всеобщата надежда, че членството в НАТО и в ЕС от само себе си ще изведе страната от кризата. Десетина - петнайсет години по-късно осъзнахме, че това няма да се случи.

В заключителната част на това кратко изложение ще се спрем на премълчавани, скривани и неразбирани географски реалности на страната, които в крайна сметка провалят пропагандираната в ЕС и у нас политика на сближаване/кохезия.

Преди това обаче, предвид водещата роля на регламентите и политиките на ЕС над българските държавни, трябва да отбележим изпреварващата еволюция на западните разбирания за селищното и териториалното устройство. Предвид изоставането ни с няколко десетилетия във въпросното развитие, у нас все още сме в една отминала епоха.

Още преди повече от век ван Гог вместо да рисува актуалните индустриално и транспортни съсредоточия с техните комини и пушеци, избра слънчогледите като израз на високата си чувствителност за състоянието на обществото. На Запад теориите на фон Тюнен и Валтер Кристалер, които противопоставят селища и територии по модела „център-периферия“, са изживени. Водещите понятия по територията още от времето на Рим са „урбан“ и „рурал“. Те по общественото си значение са равностойни. Че католическият папа, видно от прочутото му обръщение, още не го е разбрал, показва колко е изостанала католическата църква от съвремието. За разлика от нея, в ЕС вече има ясно разбиране за преодоляване на едностранчивото разбиране за селищата и територията, породени от индустриализацията и урбанизацията. Насърчава се другият териториален полюс – рурализмът. Полагат се усилия, инвестиции, политики, програми, пишат се доклади, провеждат се научни форуми.

Колкото и да е неудобно, ако внимателно се чете между редовете на специализираните доклади на ЕС, пък и от статистиката и общественото и личното усещане, ще се установи, че кохезията е още много далеч. И други международни институции като Световната банка отчитат нарастващи териториални и „вертикални“ задълбочаващи се различия и неравновесия. Има разминаване между политически пожелания и практически резултати. Според Веселинова: „ Шумно обявяваната европейска политика на кохезия досега се разбира като стремеж към уравниловка, и затова търпи явен неуспех.“ (Веселинова, Медицинската география – постижения и надежди, 2021)

Как стоят нещата у нас? Пример е поддържавното равнище NUTS 1 или 2 според френската система за администриране на територията, възприета в целия ЕС. Само преди 40-50 години столицата имаше 10 - 15% дял в националните показатели, а останалата част от страната приблизително по равно се разделяше между Северна и Южна България. Според НСИ днес София има няколко пъти по-висок дял! Равновесието, мерено приблизително по Стара планина, е нарушено и земите на север запустяват и беднеят. Крещящ пример за некомпетентност и липса на „регионална отговорност“ е забравеният за политиците и медиите прочут в миналото втори мост на р. Дунав. Някога се изписаха тонове мастило и хартия, написаха се статии и дисертации, създаде се очакването, че след построяването на този мост той ще се превърне в рога на изобилието за Северозападна България. Мостът действа вече много години. Защо никой не коментира каква е неговата роля за местното развитие. Каква, например, беше икономиката и колко беше населението на Видин преди моста и каква и колко са днес? Отговорът е ясен и не е радостен. Същият въпрос трябва да бъде зададен и за възхваляваните от десетилетия автомагистрали. Те наистина ли спират обезлюдяването и обедняването? Или може би точно обратното?

За каква компетентност можем да говорим при определянето на частите на българските NUTS? Обяснението на НСИ, че събирането на Малко Търново и Ново село, Видинско било в зоната NUTS 1, защото така се събирала статистическа информация за управленски цели. Как ще се управлява с такава информация и да днес остава в тайна…

За разлика от ЕС у нас рурализмът не се познава и разбира. Нашите обществеици все още робуват на образованието си, в което няма география, и на старите еднополюсни разбирания за територията, където градът е положителен център, а извън него е подчинената му периферия. Като израз на неразбирането е дори превода на руралът като „селски район“. Дори в Северна Македония приемат по необходимост латинската чуждица.

Цялата ни регионална документация и законодателство е на урбанизационна, конфликтна основа. Всички програми насърчават най-напред развитието на столицата и най-големите градове. Тогава какво ги очаква селата и малките градове? Фактите показват,-изчезване.

Некомпетентните регионални власти на всички равнища не могат да обърнат пирамидата на регионалното развитие. Общините като самоуправляващи се териториални единици са измислица и все повече от тях излизат от законодателството, въпреки че и то е недодялано.

4. Заключение

И двете движещи регионалното развитие сили - държавата и бизнеса- у нас имат антикохезионно поведение. Законодателството и вътрешните механизми продължават да се ръководят от класическите принципи на стремящото се към предимство на едрите структури общество. Специализацията, концентрацията, комбинирането и кооперирането отдавна на Запад не са достатъчни принципи на регионалното развитие. Там администрацията е в услуга на обществото и бизнеса, а у нас е обратното. Делът на София расте, броят и делът на оставащите без население селища и територии - също. Така разходите и стандартите на живот подпомагат ли се или поскъпват, как това влияе и на независимостта на страната?

Липсата на ясна подкрепа на българската позиция за Северна Македония от страна на ЕС и НАТО, за разлика от гръцката позиция в миналото, за какво говори и въобще някой повдига ли този въпрос?

И ако междудържавната кохезия или я няма или ще настигнем средноевропейското равнище след няколко поколения, то основната причина е липсата на вътрешнодържавно сближение. В страната се създава вече няколко десетилетия нова икономическа и нова социална география. В допълнение, променя се и природната география и така обществената ситуация все повече се усложнява.

Образно казано, ситуацията е „орел, рак и щука“. От една страна централната власт „дърпа“ държавата към силна централизация и ако от време на време се сеща за понятия като децентрализация и деконцентрация, тя го

прави неумело и вредно. Пример е нереализираното, за радост, желание част от министерствата да се разнесат из големите градове по страната. Така е в една държава, чието управление не се интересува от географията.

В плана за възстановяване власта централизмът. Нито грам регионализъм, освен констатациите, че междуобластните различия растат. Според плана идеалът е Силиконовата долина, но никой не си задава въпроса, там от къде е водата и храната. И затова онзи модел не намери последователи, въпреки че в света има много пустини.

Строгата централизация върви чрез данъците и властта. Центърът събира и после обратно избирателно разпределя, за да могат да съществуват, уж самоуправляващите се териториални единици. Средно равнище, посредник между центъра и общините, липсва. В областите няма избори, няма бюджет, а управителят е заместник-министър от центъра.

Обратна е политиката на общините. Тя е разбираема, защото всяка община се стреми да оцелее благодарение на центъра. Ако се приложи Джини, ще се види, че различията между общините са в пъти по-големи от различията между областите.

Държавата, водена от либералните разбирания, се оттегли от общините. Няма общински държавни стандарти, каквито откриваме дори в програмата за развитие на селата от 1937 г. Няма и областни стандарти. Ако в Северозапада потърсим денонощна аптека, ще я намерим чак в… Плевен. Населението „дърпа чергата“ към себе си и бягайки от централната и регионалната власт налага на политическите сили по места постоянно раздробяване на общините. Че как да не е така, след като кметът в общината получава най-високата заплата, а най-сигурни за доходите си са общинските чиновници, след като общината е главният законодател…

В порочния триъгълник освен централната власт и общините, участва и бизнеса. Незабелязано за медиите, в желанието са за максимални печалби, и държавата и бизнеса бавно изпразват от икономика, услуги и приходи общините, които не са областни центрове, а в миналото не са били поне околийски. В малката община вече нищо не е подвластно на кмета и съвета. Дори банкоматите изчезнаха. Бизнесът, особено в условията на задълбочаващото се обезлюдяване, продължава да се изтегля към центровете, а в някои случаи и към по-многолюдните съседни държави.

Според Веселинова: „Кохезията е необходима и трябва да започне от Конституцията и от законите. Тя не бива да зависи от партийни, персонални и групови предпочитания и интереси.“ (Veselinova, 2020)

Страната отдавна се нуждае от научен дебат за икономическото, социалното, политическото и административното си развитие. И ако географите на сесията през 1952/1953 г. не създадоха чакания научен продукт, то сега е време техните наследници да го създадат. А кохезията? Тя има още много да чака…

Използвани източници

Бояджиев, В. (2013) Икономгеографските приоритети на българското земеделие. Парадигма, С.

Веселинова, Н. (2016) Приоритети в локалното развитие на източната част на Софийската котловина. Изд. Парадигма, С.

Веселинова, Н. (2020) Европейският съюз и България – географски размисли. Eastern Academic Journal ISSN: 2367–738 Issue 1, pp. 11-17, https://www.e-acadjournal.org/pdf/article-20-1-2.pdf

Веселинова, Н. (2021) Медицинската география – постижения и надежди. Изд. Парадигма, С.

Доков, Хр. (2014) Оценка на въздействието на кохезионната политика като инструмент за оптимизиране на регионалното развитие в страните от Европейския съюз. Дис. труд, С.

Зарков, В. (2017) „Оптимизиране на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие чрез икономгеографски анализ“ https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/geologo_geografski_fakultet/specialnosti/doktoranti/pridobivane_na_obrazovatelna_i_nauchna_stepen_doktor/arhiv/vasil_ivanov_zarkov_geologo_geografski_fakultet, Дис. труд, С.

Патарчанов, Пл. (2017) Индустриално депресивни райони. С.

Veselinova, N. (2020). The illusion about the cohesion: a view from Bulgaria. Knowledge International Journal, 38(6), 1475-1480. Retrieved from https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/3850/3702